

TARTU TAPAMAJA VÄRAV VÕRU TÄNAVAL

Egle Tamm

Tartu tapamaja kompleks ehitati 1903. a linnast välja Tähtvere mõisa põllule Võru ja Kastani tänava nurgal, et parandada linna sanitaarolusid. Kompleks ümbritseti kõrge taraga. Ilmselt samal ajal punastest tellistest peahoonega (arhitekt Reinhold Guleke) ehitati Võru tänava äärde ka samas võtmes värav. 1930. aastatel asendati ümbritsev puittara raudbetoonist piirdega.

Praegu ehitismälestisena kaitse all olev väravaehitis, mis koosneb kolmest avast, erineb 1940. aastaga dateeritud fotol olevast tellisrajatisest. Vana väravaehitis oli kõrgem ja kõik kolm sissepääsu olid kujundatud portaalina. Vana värava avade laiused tunduvad praegusega kattuvat, kuid portaalina on praegusel väraval ehitatud ainult keskmine, jalakäijate sissepääs, samal ajal kui sõidukitele mõeldud äärmised väravad kinnituvad postide külge. Ka on praeguse värava kiviosad madalamad kui varasemal.

Kiviosad on krohvitud tsemendirikka krohviga, moodustades terviku 1930. aastatel ehitatud betoonpiirdega.

20. a algul osutus tapamaja linnale tulusaks ettevõtmiseks, kuid nüüd on peahoones kaubanduskeskus ja teisedki tapamaja hooned on erakätes, linnale on jäänud ainult värav. Tekkinud on olukord, kus mälestise omanik oma vara ei vaja ja sissepääsu kasutavad eraomanikud, kes sellest samuti väga ei hooli.

Ripakil väravakompleksi restaureerimiseks leidis linn head tahet ja raha 2016. a. Restaureeritud väravapostid said tagasi mõnikümmend aastat tagasi mahakukkumishirmu tõttu eemaldatud betoonkuulid, mis vedelesid ümber tapamaja tööliste elamu. Pole selge, kas kuulid on samad, mis näha 1940. a fotol, või valmistati värava ümberehituse ajal uued, kuid tänu kuulidele näeb värav välja esinduslikum.

(1) Tapamaja värav 1940. Foto Armin Lomp, Eesti Filmiarhiiv (2) Värav enne restaureerimist. Fotod Egle Tamm (3) Väravat ehtinud kuulid asusid tapamaja töölistemaja juures maas (4) Väravaehitis pärast restaureerimist